

**R. P. Georgii De Rhodes Avenionensis, È Societate Iesv,
Philosophia Peripatetica, Ad Veram Aristotelis Mentem**

Rhodes, Georges de

Lvgdvni, 1671

Qvæst. I. De iis, quæ generatim spectant ad naturam virtutis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95638](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95638)

per seipsum bene operari; cum aliis, atque ad alios facile. Sexta. Beatus gaudet videre actus bonos, quia est bonus. Septima. Fuerit etiam virtutis exercitatio ex conuictu bonorum. Octaua. Iucundum est scire se viuere: ergo iucundum est videre amicum viuere; quia amicus est alter ipse, & videns amicum, videt seipsum. Vide cætera lib. 10. citato. Concludo cum Augustino, nihil homini amicum sine homine amico.

DISPUTATIO II.

De virtute morali generatim.

Arist. 2. Ethic. & initio 3.

Virtutis encomia,

Elicitatem sequitur virtus, quia illam necessariò antecedit, cuius & proles & mater est. Facit enim virtutes omnes felicitas, quas coronat; & felicitatem sola virtus efficit, pro qua pugnat: æqualis tantæ matri soboles, si prosapiam spectes, quæ vtrique diuina est; sed tamen maior, si attendas iucunditatem, quæ nulla inest virtuti, nisi ex spe ipsius beatitudinis. Mellea enim felicitas est, inquit Ennodius, quâ condiantur fella virtutis; acerbæ virtus est, & non nisi melle viuunt; in cælo habitat, dum militat in terris; & illic triumphat, pro quo adhuc dimicat. Natales in Deo primos habuit, & ad illum redit; in cælo nata originem suam repetit, semper sursum nitens, & sursum ferens, ἀναγὰς ἀναγὰ, inquit Nysenus.

Pretium eius si quæras, margarita est, inquit Methodius, quæ non est impuris voluptatibus, ut porcis obicienda. Si maiestatem, data illa est homini pro regia purpura, quo cultu nihil magis regium esse potest, Nyseno teste. Si pulchritudinem, colores illi sunt, quibus in nobis imago diuina pingitur, inquit Ambrosius. Angelicus fulgor, quo vestiebatur homo, licet nudus creatus, & constitutus Rex totius creaturæ, ut ait Basilius; imò radij diuini vultus, & totum Dei lumen splendens in vultu animæ.

Ad virtutum ergo considerationem statim progreditur, & in ea tota occupatur Moralis: explicat eas Philosophus ab initio libri secundi, tanquam media ad felicitatem; orditurque ab iis quæ sunt generalia virtutum; ubi tria sunt explicanda. Primò ea quæ spectant generatim ad naturam virtutis: secundò quæ spectant ad actum: tertio quæ spectant ad eius materiam; ubi dico plenè de passionibus: duo priora non nisi obiter propono, quia plenior eorum tractatio 1.2. posita est.

QVÆSTIO I.

De iis, quæ generatim spectant ad naturam virtutis.

Sic complector ea omnia, quæ habet Philosophus toto secundo libro, ubi quatuor primis capitibus causam explicat virtutis efficientem; quod pertinet ad quæstionem, an sit. Genus proprium cap. 5. integram definitionem cap. 6. diuisiones cap. 7. proprietates quasdam cap. 8. & 9. Ego eadem quatuor paucis declaro: primò virtutis de-

A finitiones: secundò diuisiones: tertio proprietates: quarto causas.

SECTIO I.

Quidditas propria & definitiones virtutis.

Ad intelligendam ergo propriam naturam virtutis, proponit Philosophus primò verum illius genus: secundò differentiam: tertio integram definitionem.

§. I.

In quo genere sit virtus.

Arist. lib. 2. cap. 5.

Idest, utrum virtus sit habitus, & utrum habitus sit verum genus ad virtutem & vitium.

Dico primò virtutem omnem moralem esse verum habitum, idest qualitatem acquisitam per actus, & ad eos inclinantem.

Primò enim argumentatur eximie Philosophus cap. 5. illo 5. Necesse est virtutem esse, vel affectum, vel potentiam, vel habitum; hæc enim tria solum sunt in anima: affectus vocatur ira, cupiditas, timor. Potentia quibus idonei efficiuntur ad hos effectus suscipiendos, ut quibus dolere possumus, vel irasci, habitus dicuntur, quibus nos bene aut malè habemus ad ipsos effectus, ut si ad irascendum vehementer vel remissè sumus dispositi, malè habemus; si autem mediocriter, bene: virtus non est affectus, aut potentia: ergo est habitus. Probat non esse affectum; virtutibus enim & virtutibus laudamur aut vituperamur: ob affectus neque laudamur, neque vituperamur; non enim qui metuit, aut irascitur, laudatur; neque qui simpliciter, sed qui modo quodam irascitur, vituperatur: ergo virtutes non sunt affectus. Deinde aut sunt electiones, aut non sunt sine electione: irascimur & timemus sine electione: ergo, &c. Præterea virtutes non sunt potentia, quia nemo laudatur aut vituperatur quia potest irasci aut timere simpliciter: & naturā potentes sumus; virtutes autem & vitia non sunt ex natura.

Secundò argumentatur cap. 1. ubi quatuor rationibus eximie demonstrat virtutem consuetudine generari, quod est illam esse habitum. Vide omnino illas. Tertio probat cap. 3. Ille verus est habitus, cuius acquisiti signum est voluptas, quæ in operationibus aduenit. Atqui signum acquisitionis virtutis est voluptas, quam quisque sentit faciundo actiones virtutis; qui namque à corporis abstinere voluptatibus, si hoc ipso gaudet, temperans est; si molestè fert, est intemperans.

Dico secundo, habitum, qui dicitur virtus, physicè sumptum, subiectum esse virtutis, non autem genus; sumptum autem moraliter, genus esse ad virtutem & vitium. Idest rationem virtutis & vitij posse separari, & esse accidens illius habitus, qui est virtus aut vitium, sumpti entitativè; esse autem essentialiter habitui sumpto moraliter. Consideratur physicè habitus, quando consideratur sola eius entitas: consideratur moraliter, pro ut inclinatur ad actus qui sunt cum libertate & aduertentia rationis.

Ratio igitur est, quia si habitus ille, qui est virtus, inclinatur aliquando ad actus, qui non sunt moraliter boni, ratio virtutis non est intrinseca illi habitui secundum entitatem suam considerata: sed habitus ille, qui est virtus, inclinatur ali-

Quæst. I. Sect. I. Definitio virtutis. 547.

quando ad actum, qui non est moraliter bonus; inclinatur enim etiam ad actus, qui sunt sine deliberatione aut advertentia; imò potest idem fieri de bono malus, & de malo bonus, ut constat ex questione sequenti: ergo bonitas non est intrinseca habitui & actui virtutis, sed est accidens ab iis separabile. Si tamen habitus sumatur ut est moralis, certum est, rationem virtutis esse illi essentialem; quia moralitas dividitur adæquatè in bonitatem & malitiam, tanquam in duas species oppositas: ergo habitus, prout est moralis, est genus ad virtutem & vitium. Sed hæc postea.

§. II.

Verum mediocritas sit propria differentia & obiectum virtutis moralis.

Aristot. lib. 2. cap. 6.

OPorter autem non solum ita dicere virtutem habitum esse, sed etiam qualisnam habitus, inquit cap. 6. ubi probat differentiam virtutis esse mediocritatem, vel potius electionem mediocritatis: explicat ergo primò, quid sit & quod duplex sit mediocritas: secundò probat virtutes omnes versari circa mediocritates: postremò quædam hinc elicit corollaria.

Medium quid sit.

Dico primò, medium, seu æquale rectè definiri, quod nec exsuperat, neque deficit. Probat Philosophus, quia in omnibus continuis, & in quolibet divisibili sunt tria, plus, minus, & æquale; quæ tria ita se habent, ut æquale sit medium inter plus, quod pertinet ad superabundantiam, & minus, quod pertinet ad defectum.

Medium duplex.

Duplex tamen, ut ait ibidem Philosophus, potest esse medium; alterum respectu nostri, appellatur medium rationis; alterum ex parte ipsius rei, vocatur medium rei. Medium rationis est quod nec exsuperat, nec deficit, nec est apud omnes unum; quod nimirum sumitur per comparationem ad ipsum agens, ideoque non consistit in indivisibili, neque distat æqualiter ab extremis, nec est apud omnes idem. Medium rei est illud, quod æquè distat ab utroque extremo, & estque apud omnes idem; quaternarius v. g. semper est medius inter binarium & senarium.

Virtutis moralis obiectum.

Dico secundò, nullam esse virtutem, cuius proprium obiectum non sit aliqua mediocritas, id est aliquid medium inter excessum & defectum.

Probat Philosophus quatuor rationibus. Prima est, quia omnis ars & scientia activa, quando perficit suum opus, coniectrix medij est; redigit enim illud ad quoddam medium: virtus est præstantior omni arte: ergo ipsa multò magis respicit medium. Probat maior ex communi proverbio; dici enim solet de opere bene factò, quod ei nihil addi aut demi potest. Minor autem patet, quod virtus arte præstantior sit; quia ars solà cognitione contenta est, non autem virtus. Ars versatur circa solam cognitionem, & externum opus, non circa bonum ipsum operantis, sicut virtus. Ars ad bonum & malum est indifferens, nec bonum facit ipsum operantem. Secunda ratio. Circa illud solum versatur virtus, quod solum laudatur in affectibus & actibus; circa eos enim solum occupatur, solaque laudabiles eos efficit, cum sine ipsa sint vituperabiles: sed in affectibus & actibus illud solum laudari solet, quod est medium; cetera si exsuperent, vel deficient, vituperantur, ut inductione constat. Tertia. Circa id versatur virtus,

A quod est difficilius: sed est difficilius inuenire medium, facile autem exsuperare vel deficere, quia difficile est attingere medium, facile autem illud non attingere; medium enim non attingitur nisi vno modo, pluribus autem modis potest non attingi. Quarta. Virtus circa illud occupatur, quod certum ac finitum est; quia infinitus excessum, & defectibilitatem numerus est, finitus bonorum; medium finitum est, extrema per exsuperantiam & defectum sunt infinita. Merito ergo Nazianzenus virtutes omnes dixit esse modos; & Philo virtutes appellavit vias regias, quòd circa medium omnes versentur.

B Dico tertio, medium circa quod virtus moralis versatur, non esse medium rei, sed medium rationis, seu medium illud quod ratio determinat pensatis omnibus circumstantiis, ita ut si hoc fiat, neque plus fiat, neque minus, quam oportet.

Medium rationis obiectum virtutis moralis.

Ratio est, quia bonitas actus cuiuslibet est conformitas cum recta ratione; conformitas autem, & quasi æqualitas actus cum recta ratione, illud ipsum est, quod appellatur medium rationis: ergo virtus versatur semper circa medium rationis. Non versatur autem quælibet virtus circa medium rei, sed sola iustitia; quia in sola virtute iustitiæ idem est medium rei, quod est medium rationis; in aliis virtutibus non est idem medium utrumque; nam in temperantia, quod est in milone medium, alteri viro imbecilli est superabundans.

C Colliges primò ex Philosopho sub finem capituli 6. virtutes ita esse mediocritates, ut sint etiam extremitates; si enim sumantur ratione obiecti, quod respiciunt, siue ut loquitur Aristoteles, substantia & ratione, quid est dicente, mediocritates sunt; at optimi respectu & bene se habentis, id est ratione contrarietatis, quam cum vitiis habent, sunt extremitates.

Colliges secundò, in quibusdam affectibus & actibus nullam esse posse mediocritatem, sed semper in his malè agi; sunt enim affectus quidam & actus, qui continuò cum prauitate connexi sunt, ut malevolentia, impudentia, invidentia, adulterium; hæc enim vniuersa, & alia huiusmodi sic dicuntur, quia ipsa sunt praua, sed non exsuperationes ipsorum & defectiones; propterea circa illa nullum est tempus rectè agendi. Et à priori ratio est, quia exsuperationis & defectionis non potest esse mediocritas; hæc autem sunt excessus vel defectus: ergo circa illa non est mediocritas.

§. III.

Integra definitio virtutis moralis.

Aristot. lib. 2. cap. 6.

E Constituto genere virtutis, & propria eius differentia, facilis est definitio integram eius naturam explicans. Duas assignat Philosophus eo capite. Prima omni conuenit virtuti, altera solius virtutis moralis propria est.

Dico primò, rectè definiri virtutem in genere, *Qualitatem qua bonum facit habentem, & opus eius genere definitio.*

Probat Aristoteles, quia in omni re illud dicitur eius virtus, quod reddit bonum habentem, & opus eius bonum. Oculi namque virtus, & oculum, & opus ipsius facit studiosum; quippe cum videamus virtute oculi bene. Virtus itidem equi studiosum efficit equum, & bonum ad currendum,

Z z 4 portandum

portandumque equitem, & expectandum etiam hostem. Quod si id ipsum se habet in vniuersis, ut virtus etiam hominis, habitus is erit, à quo bonus efficitur homo, & quo bene suum opus ipse reddet, efficietque.

Virtutis
moralis de-
finitio.

Dico secundò, rectè definiti virtutem moralem, *Est habitus electivus in mediocritate consistens, eà qua est ad nos definita ratione, & ut prudens definitur.* Vbi habitus ponitur loco generis, reliqua locum habent differentia.

Primò enim habitus dicitur electivus, quia electio adequatus est actus virtutis; non significat autem hoc loco electio illam duntaxat actum voluntatis, qui est circa media, sed quemcumque actum voluntatis, quo vnum alteri præferatur, siue illud medium sit, siue finis; voluntas enim nunquam liberè agit, quin eligat, id est præferat vnum alteri; actionem v. g. cessationi ab actione. Quando ergo virtus dicitur habitus electivus, significatur illam esse habitum voluntati deservientem, pro ut operatur liberè præferendo vnum alteri, siue præferat vnum medium alteri medio, siue præferat vnum finem alteri fini.

Secundò dicitur in mediocritate consistens, eà qua est ad nos definita ratione, id est non in medio rei, quod apud omnes semper est idem, sed in medio rationis, quod est medium respectu nostri. Denique additur, ut prudens definitur, quia proprium prudentiæ munus est determinare medium pensatis omnibus circumstantiis. Aliæ omnes virtutis definitiones cum allatis coincidunt. Dicitur v. g. ultimum potentia, quia est illud ultimum, ad quod potentia pertingere potest, ut plenè perficiatur. Addenda est & altera definitio Augustini, *Virtus est bona qualitas mentis, quæ rectè vivitur, & quæ nemo malè vivit.*

SECTIO II.

Diuisiones virtutis.

Aristot. 2. Ethic. cap. 7.

TRadita virtutis quidditate, sequitur ut partes assignentur, in quas diuiditur. Multipliciter autem diuiditur: primò in acquisitam & infusam; quæ diuisio pertinet ad disquisitionem theologice, & hoc loco penitus omittendam: secundò in intellectualem & moralem, de qua dictum aliquid est in Physica: tertio diuiditur virtus moralis in quatuor principales, seu Cardinales, de qua dixi etiam in Theologia: quarto Aristoteles diuidit virtutes specialiter in eas quæ dirigunt affectus, res externas, & conuersationem humanam: quinto alia quadam sunt diuisiones virtutis allatæ à S. Thoma, & à Philosopho.

S. I.

Diuisio virtutis in intellectualem & moralem.

Aristot. lib. 1. Ethic. cap. vi.

Virtutis vni-
uersalissime
sumptæ di-
uisio.

Dico primò virtutem vniuersalissimè sumptam rectè diuidi in intellectualem, quæ pertinet ad intellectum, & moralem, quæ voluntatis propria est.

Ratio est, quia virtus vniuersè sumpta est habitus indefectibiliter attingens bonum potentia rationalis: si ergo attingat verum, quod est bonum potentia intelligentis, erit virtus intellectualis;

si autem attingat indefectibiliter honestum, quod est bonum potentia rationalis, virtus erit moralis: ergo recta est diuisio virtutis in moralem & intellectualem.

Definitur autem 6. Ethic. virtus intellectualis, per quam anima dicit verum affirmando, aut negando; dicit, inquam, indefectibiliter, idèque suspicio & opinio cum versentur sapientissimè circa falsum, virtutes non sunt intellectus.

Ars & prudentia virtutes sunt intellectus, & Aristoteles attingunt indefectibiliter verum; nam tamen ad iuncta interdum habeant iudicia falsa, ut cum das elemosynam illi quem prudenter iudicas esse pauperem; cum architectus ex arte iudicat lignum aliquid esse tali loco reponendum, ignorans naturam illius ligni quod est impar sustinendo oneri; iudicia tamen illa non proveniunt ex ipsis habitibus artis & prudentiæ, seu ex earum principis; sed ex aliqua prævia operatione falsa, ut in exemplis allatis patet. Nam in priore iudicium prudentiæ supponit iudicium vnum speculationum falsum de paupertate alicuius, sed supposito eo iudicio falso, iudicium prudentiæ verissimum est. Eadem ratio est alterius exempli. Consistunt ergo semper ars & prudentia in aliquo iudicio vero, licet possint supponere aliquid iudicium falsum, quod tamen non proveniet vquam ab ipso habitu artis, aut prudentiæ, nec ex earum principis; opinio autem & fides non sunt huiusmodi, quia proprius earum actus esse potest error.

Differunt ars & prudentia inter se, quod ars versetur circa res faciles, prudentia circa res agibiles, id est ars circa res externas, prudentia circa solos mores. Differunt à scientia, intellectu, & sapientia, quod ars & prudentia versentur circa contingentia & singularia; scientia, intellectus & sapientia circa vniuersalia & necessaria.

Virtutem moralem nupet definiui, sed dupliciter tamen sumi potest: primò pro virtute formaliter morali, quæ solius est voluntatis: secundò pro virtute materialiter morali, cuius videlicet obiectum materiale sunt ipsi mores & humanæ actiones; quo modo prudentia est virtus moralis, quia ipsius est dirigere mores, seu actus, quos eliciunt aliæ virtutes voluntatis. Et hæc est propria ipsius materia.

S. II.

Diuisio virtutum in quatuor Cardinales.

Dico secundò, benè diuidi virtutem moralem in quatuor cardinales, siue principales, prudentiam, iustitiam, fortitudinem, temperantiam. Ita docent Theologi omnes communiter, & Philosophi; dicuntque cum Augustino illa esse flumina quatuor exeuntia à paradiso, ut vniuersam terram irrigent: cum S. Nilo, illas esse quatuor particulas diuini thymiamatis: cum Gregorio, illos esse angulos quatuor edificij spiritualis, vel etiam Seraphinos quatuor Dei curcum trahentes: cum aliis, quatuor cœli plagas, quatuor elementa gratiæ, Dei quadrigam, & cætera.

Primò ergo, quod recta sit hæc diuisio, probatur, quia illa virtutum diuisio est recta, cuius membra diuidentia verè participant rationem virtutis: quatuor illa membra verè participant rationem virtutis; nam ut homo rectè se habeat, debet ratio eius esse rectè composita in seipsa; quod fit per prudentiam; & erga partem inferiorem, quod fit per fortitudinem & temperantiam; & erga

erga alios, quod sit per iustitiam: ergo diuisio illa recta est.

Deinde ratio S. Thomæ optima est, quia radix omnis virtutis est recta ratio, quæ regulare debet actiones ad alterum, & passiones appetitus, tum prosequutiui, tum auersatiui. Rectitudo rationis prudentia est; actiones ad alterum moderatur iustitia; passiones prosequutiuas temperantia; passiones auersatiuas fortitudo: ergo diuisio illa recta est, quatuor membra continens, ad quæ veluti ad principia & fundamenta reuocantur quodammodo aliæ virtutes morales, illique annexæ sunt vel tanquam partes subiectiue, vel tanquam partes integrantes, vel tanquam partes potentiales.

Partes subiectiue illæ sunt, quas præcipua virtus sub se continet, tanquam veras species, de quibus prædicatur vt genus de suis speciebus. Integritates illæ dicuntur, quæ necessariò concurrunt omnes ad præcipuum eius actum. Potentiales dicuntur eæ, quæ non habent totam vim principalis virtutis, sed tantum quasi partialem. Id est, quæ non sunt species talis virtutis, sed propter quandam conuenientiam ad illas reuocantur.

Fateor tamen diuisionem hanc non esse omninò adæquatam; quia virtus illa, quæ vult aliquis in communi bene facere, non videtur pertinere ad obiectum formale vllius specialis virtutis.

§. III.

Aristotelica diuisio virtutis moralis.

Virtutis moralis diuisio Aristotelica.

Dico tertio, rectè ab Aristotele diuidi virtutes morales, in eas mediocritates, quæ respiciunt affectus, res externas, & conuersationem humanam; demùm addere mediocritates quasdam, quæ non sunt propriæ virtutes. Quæ diuisio comoda est, non tamen rigorosa, nec adæquata.

Primo ergo cùm statuerit *cap. 6.* virtutes omnes esse mediocritates, idipsum *cap. 7.* accommodat ad singulas virtutes; quia, inquit, sermonum eorum, qui circa actus versantur, vniuersales quidem magis communes, particulares verò magis sunt veri. Ponitque primum virtutes, quæ affectus moderantur, quæ sunt fortitudo & temperantia; mediocritas enim circa timores & fiducias est fortitudo: excessus timoris, & defectus fiducie, timiditas est: defectus timoris & excessus fiducie audacia. Mediocritas circa voluptates & dolores est temperantia, exsuperatio intemperantia; defectus nomine caret, quia pauci circa voluptates deficiunt, idè nec nomen habent, sed insensati vocantur. Mediocritas circa iram est mansuetudo, excessus iracundia, defectus iræ vacuitas, ἀσύνετος.

Secundò res externas, videlicet pecuniam & honores respiciunt liberalitas, magnificentia, magnanimitas & virtus innominata. Mediocritas circa dandas, & capiendas pecunias in paruis sumptibus est liberalitas; exsuperatio in erogandis pecuniis, & defectus in capiendis, est prodigalitas; excessus in capiendis, & defectus in dandis est auaritia. Mediocritas in erogandis pecuniis magnis ad grandes sumptus, & grandia opera, est magnificentia; excessus, ruditas circa decorum; defectus, pusillitas. Mediocritas circa magni honoris appetitum, & contrarij displicentiam, est magnanimitas; circa paruos autem nomine careri, excessus ambitio; defectus ἀφιλοπρέμεια.

A Tertio, in communi congressu ad verba & actus tres sunt necessariae; vna quæ respiciat verum, altera quæ respiciat iucundum in verbis & ioco; tertia quæ iucundum in singulis congressionibus. Mediocritas circa verum dicitur candor; excessus fictionis, si ad maiora tendat, arrogantia; si ad minora, dissimulatio. Mediocritas circa iucundum in ioco consistens, comitas; excessus, scurrilitas; defectus, rusticitas. Mediocritas circa reliquum iucundum quod est in vita, iucunditas, seu amicitia; defectus, contentiositas; excessus, adulatio, si fiat vtilitatis causâ; si nullius rei gratiâ, placiditas.

B Quarto, affectus potius sunt quàm virtutes verecundia, & indignatio; sunt tamen virtutes improprie. Mediocritas circa pudoris affectum, verecundia; excessus, pauiditas; defectus, impudentia. Mediocritas circa dolores & voluptates eorum, quæ proximis accidunt, est indignatio, quæ mediocritas est inuidia; excessus in dolendo de bonis, inuidia; excessus in gaudento de malis, est malèuolentia. Hactenus Aristoteles, qui membra huius diuisionis explicat *lib. 3. & 4.* Omisit autem hîc iustitiam, quia eas solum virtutes enumerabat, quæ sunt inter duo extrema vitiosa. Non est ergo adæquata diuisio, nec sanè rigorosa, vt patet ex statim dicendis.

§. IV.

Reliquæ diuisiones virtutum.

Dico quarto, rectè quoque diuidi virtutes in eas quæ sunt circa actiones, & eas quæ sunt circa passiones. Illæ sunt circa actiones, in quibus bonum & malum sumitur ex commensuratione ad alterum distinctum ab operante; circa passiones illæ, in quibus bonum & malum sumitur ex commensuratione ad ipsum operantem.

Virutes circa actiones & circa passiones.

Ratio est, quia tot sunt virtutes, quot modis possunt obiecta esse conformia rationi; virtus enim rectitudo est, & conformitas cum recta ratione: sed obiecti rectitudo, vel simpliciter respicit operantem; & sunt virtutes circa passiones; vel respicit alterum distinctum ab operante, & sunt virtutes circa actiones, quæ videlicet mediare quidem versari possunt circa passiones imperando earum repressionem, sed non immediatè.

Secundum hæc duo membra diuidi possunt virtutes, quarum decem moderantur virtutes ad alterum, & totidem moderantur passiones. Prima circa actiones iustitia est, quæ reddit cuique ius suum: secunda religio, quæ Deo debitum cultum reddit: tertia pietas, quæ patriæ ac parentibus debita officia rependit: quarta est veritas in verbis: quinta fidelitas in promissis: sexta gratitudo, quæ compensat beneficium: septima vindictio, quæ moderatè vlciscitur iniuriam & culpam: octaua liberalitas, quæ in vtilitatem aliorum pecunias largitur: nona magnificentia, quæ versatur in magnis sumptibus ad aliorum vtilitatem: decima amicitia, quæ officia exhibet amico.

Circa passiones primò temperantia moderatur voluptates appetitus concupiscibilis circa tactum & gustum: secundò liberalitas eiusdem delectationes circa pecunias: tertia φιλοπρέμεια eiusdem delectationes circa honores: quarta magnificentia moderatur spem & desperationem circa magnos sumptus: quinta magnanimitas moderatur eandem circa honores: sexta veritas, quæ se alteri manifestat in verbis & factis decentibus, quatenus hoc est

est in ipso operante delectabile: septima amicitia, per quam exhibet se alteri iucundum in rebus seriis: octava, per quam exhibet se iucundum in iocis & ludis: nona fortitudo, quæ moderatur fiducia & timores: decima mansuetudo, quæ regit iram.

Altera diuisio virtutis habetur initio primi Ethicorum; alia enim est virtus heroica, alia communis. Heroica est, quæ siue ob excellentiam operis, siue ob circumstantiam, erumpit in actum difficillimum, & superantem modum communem operandi humanum; idem vocatur à Philosopho virtus, quæ super nos est, & diuina, diuinos efficiens homines: opponitur illi vitium, quod feritatem appellat. Virtus communis est, quæ actus elicit laudabiles, sed minùs difficiles, & non excedentes modum operandi humanum.

Tertia virtutum diuisio celebris est inter Platonicos; aiunt enim alias esse virtutes politicas, quæ modum statuunt affectibus; alias purgatiuas, quæ tollunt omnes affectus; alias purgati animi, quæ de affectibus nunquam cogitant; alias demum exemplares, quæ non consentientem intellectui actionem habent, sed essentia suâ idem cum ipso sunt.

SECTIO III.

Virtutum moralium proprietates & causa.

Quinque virtutum proprietates generales colligere licet ex Philosopho variis in locis. Connexionem earum explicat 6. *Ethic. cap. 13.* oppositionem vitij & virtutis 2. *Ethic. cap. 8.* difficultatem 2. *Ethic. cap. 9.* quibus adde inæqualitatem, & subordinationem. Causa subiectiua remota sola est natura rationalis, proxima est voluntas, non autem appetitus. Effectiua physica solus est actus, si sint naturales; si sint infusæ, solus est Deus. Quæ omnia plenè dixisse videor in 2. 2.

QVÆSTIO II.

De actu virtutis generatim.

Aristot. 3. *Ethic. ad cap. 6.*

Explicata natura virtutis, ad actum eius progredior, in quo video tria requiri. Primò ut sit voluntarius: secundò ut sit liber: tertio ut sit moralis, siue ut sit moraliter bonus; quæ singula exposuit breuiter Philosophus initio lib. 3. Fusius persequuntur Theologi 1. 2. quæ strictim hic repetito.

SECTIO I.

An, & quomodo actus virtutis esse debeat voluntarius.

Aristot. 3. *Ethic. cap. 1. 2. 3. & 4.*

In iis, quæ sua sponte quis agit, laudes & vituperationes; in iis quæ inuitus facit, venia nonnunquam & misericordia locum habet, inquit Philosophus *cap. illo 1.* quia scilicet primum quod in actu virtutis requiritur, est ratio voluntarij, quæ ut explicetur, videndum est primò, quid sit inuoluntarium, & quanam eius causæ; secundò

quid & quotuplex sit voluntarium: tertio quibus actibus propriè conueniat ratio voluntarij.

S. I.

Quid sit actus inuoluntarius, & quanam sint eius causæ.

Dico primò, rectè definiri à Philosopho actum inuoluntarium, eum qui vel vi, vel ignorantia efficitur; id est eum, quem violentia causat, vel ignorantia.

Ratio est, quia inuoluntarium opponitur voluntario: voluntarium tollitur per violentiam & ignorantiam: ergo inuoluntarium est id quod causatur per violentiam aut ignorantiam. Minor declaratur, quia ut aliquid sit voluntarium, debet procedere à principio interno cognoscente singula, ut dicitur postea. Si fiat per vim, non fiet à principio interno; si fiat per ignorantiam, non procedet à principio cognoscente singula: ergo vis & ignorantia tollunt voluntarium, & causant inuoluntarium; quod ut sit manifestius, videndum est, quomodo violentia, ignorantia, metus, & concupiscentia causent inuoluntarium.

Dico secundò violentum, quod causa est inuoluntarij, rectè definiri, *Id quod est à principio extrinseco, vim non conferente, seu reluctante passivo.* Vel etiam, *Violentum est illud, cuius principium est foris, & in quod nihil is qui agit, aut patitur, confert.*

Ratio est, quia violentum opponitur naturali & voluntario; ad naturale autem & voluntarium requiritur primò, ut sint à principio intrinseco, & iuxta inclinationem ac naturalem impetum passivi: ergo ad veram violentiam requiritur ut aliquid sit à principio extrinseco, & contra impetum naturalem ac inclinationem illius, quod pati dicitur violentiam. Internus enim ille impetus, contra quem violentia committitur, non est solus impetus agentis aut formæ, sed appetitus etiam solus ipsius subiecti, cui aliquid est connaturaliter debitum; sic enim colligitur ex verbis Philosophi, *in quod nihil confert is qui agit, aut patitur;* nam impetus ad recipiendum aliquid connaturaliter, æquè impetus est, ac impetus agentis.

Violentia igitur esse potest primò cessatio actionis, si v.g. cum agens operari vult, vel cum impetu innato fertur ad operandum, impediatur agere, patitur violentiam. Secundò, forma in subiecto recepta esse potest violenta, si sit contra inclinationem subiecti; v.g. calor violentus est aquæ; similiter actio ab extrinseco impressa violenta est passio, si sit contra eius inclinationem; nunquam autem potest actio ut sic violenta esse agenti à quo procedit, quia sic non est à principio extrinseco.

Tertio rei destructio non potest esse violenta rei quæ destruitur, sed subiecto quod illam exigebat.

Hinc colligitur, quomodo voluntas pati possit violentiam; primò enim pati sine dubio potest principio negatiuum violentiam, si ab extrinseco principio impediatur elicere actum, ad quem habet inclinationem; ut si beatus videns Deum, impediatur illum amare. Secundò violentiam pati potest circa externos actus, quos aliis potentiis imperat; si v.g. violentem currere detineas. Tertio violentiam pati non potest simpliciter circa internos actus elicitos ab ipsa voluntate, quia tales actus elicti à voluntate non sunt à principio intrinseco; imò quilibet actus voluntatis est inclinatio; implicat autem